

PLANIRANJE ZADATAKA SANITETSKOG SNABDEVANJA U OPERACIJI

Operacija predstavlja niz raznovrsnih borbenih dejstava i njihovih pripremnih i propratnih postupaka, povezanih u jedinstvenu celinu. Da bi jedna operacija uspeła, nužno je da su njen cilj, zadaci, zamah i manevar u saglasnosti i sa mogućnostima pozadinskog obezbeđenja, koje se sastoji iz obezbeđenja odgovarajućih službi. Među njima je i sanitetska služba.

Jedan od bitnih uslova da bi sanitetska služba uspešno izvršavala svoj osnovni zadatak — zbrinjavanje ranjenika i bolesnika u borbi — jeste njeno potpuno i neprekidno materijalno obezbeđenje. Sanitetsko obezbeđenje čine sanitetsko zbrinjavanje i sanitetsko snabdevanje; osnovni je zadatak sanitetskog snabdevanja da se održi neprekidnost u snabdevanju sanitetskim materijalnim sredstvima (SnMS) jedinica i ustanova u svim uslovima koje rat nameće, u svim borbenim radnjama i u svakoj fazi borbe. Za uspešno izvršenje zadataka sanitetskog snabdevanja, veoma je važan plan materijalnog obezbeđenja sanitetske službe u borbi. Kako se plan može uraditi na vrlo različite načine, to ću izneti metod koji bi, po mom mišljenju, bilo celishodno primeniti.

No, pre nego što se pređe na rad sanitetskih snabdevačkih organa u pripremi i toku operacije, potrebno je napomenuti da osnovu za organizaciju i za rad na snabdevanju sanitetskim materijalom u operaciji čine: borbeni zadatak jedinice; najvažniji podaci iz odluke komandanta; podaci za pozadinu više jedinice; podaci iz plana sanitetskog materijalnog obezbeđenja odgovarajućeg sanitetskog snabdevačkog organa, kao i naređenja nadležnog sanitetskog starešine; evidencija, proračun i pregledi o stanju sanitetskih sredstava.

Na osnovu ovih elemenata sanitetski snabdevački organi u pripremnom periodu operacije sprovode sledeće radnje: stvaraju evidenciju o raspoloživom sanitetskom materijalu i planiraju njegovu podelu i preraspodelu sanitetskim snabdevačkim ustanovama; organizuju dotur sanitetskog materijala za popunu do norme i za obezbeđenje sanitetskih gubitaka; planiraju opravke sanitetske opreme i evakuaciju suvišnog materijala iz jedinica — ustanova; obezbeđuju nabavke iz mesnih sredstava — prema potrebi; planiraju premeštanje i razvijanje sanitetskih snabdevačkih ustanova na najpogodnija mesta; organizuju zaštitu, odbranu i maskiranje sanitetskih snabdevačkih ustanova; održavaju najpotrebnije veze između snabdevačkih ustanova, kao i one sa pretpostavljenim organima.

Da bi plan sanitetskog materijalnog obezbeđenja bio realan, pre svega je potrebno da sanitetski organi shvate i prate borbenu situaciju i cene njen uticaj na sanitetsko zbrinjavanje i sanitetsko snabdevanje. S tim u vezi sanitetski snabdevački organi treba prvenstveno da znaju

težište neprijateljstava, mogućnosti upotrebe ABH-sredstava i karakter operacije. Tek kad raspolažu ovim elementima i dobro ih procene, snabdevački organi mogu načelnicima saniteta da podnesu realne predloge o mogućnostima sanitetskog materijalnog obezbeđenja i razmeštaju sanitetskih snabdevačkih ustanova, da predoče gubitke i utrošak sanitetskog materijala u toku operacije, imajući u vidu njene specifičnosti.

Tako je, na primer, kod napadne operacije potrebno da se snage i sredstva sanitetskog snabdevanja usmere na obezbeđenje glavnog udara, da su grupisani ne težišnom pravcu, vodeći pri tom računa i o proceni gde bi branilac mogao da usmeri udare svog nuklearnog oružja; do početka operacije sanitetske snabdevačke ustanove se približuju jedinicama-ustanovama, prema planu operacije i zamisli komandanta. U odbrani, skladišne rezerve SnMS načelno treba držati dalje od linije fronta, a jedinicama — ustanovama treba dodeliti toliko materijala koliko je potrebno za popunu do norme. No, i ovde se predviđa grupisanje prema planu odbrambene operacije i u tom smislu se pomeraju i raspoređuju SnMS. U slučajevima kad postoji mogućnost da neprijatelj probije i preseče putove dotura, ili kada je dotur otežan zbog dejstva neprijateljske avijacije i artiljerije, može se jedinicama i ustanovama staviti na raspolaganje izvesna rezerva SnMS. Ako će se dejstva odvijati u planinama, za sanitetsko snabdevanje mora se predvideti korišćenje tovarnog transporta i zaštita materijala od vremenskih nepogoda. Pri forsiranju reke neophodno je obezbediti zaštitu SnMS od vlage. U manevarskoj odbrani nužno je što više rasteretiti jedinice od nepotrebnih SnMS. U šumi manje delove jedinica korisno je obezbediti dopunskim sanitetskim sredstvima, i sl. U svakom slučaju nužno je imati pripremljene podatke o vlastitim snagama i sanitetskim sredstvima, o zemljištu na kojem će se voditi borba i o vremenu dejstva.

Procena elemenata situacije. Pre nego što se priđe razradi plana sanitetskog materijalnog obezbeđenja, nužno je detaljno i svestrano proceniti neprijatelja, sopstvene snage, zemljište i vreme i to u onoj meri i one elemente koji su za konkretnu situaciju najznačajniji.

Potrebno je podvući neophodnost da pri proceni neprijatelja sanitetski snabdevački organi dođu do zaključka da li on svojom organizacijom i svojim snagama može poremetiti materijalno obezbeđenje sanitetske službe, kao i da li će postojati mogućnost da se dejstvom sopstvenih snaga stvore uslovi da se zaplene i koriste neprijateljeva sanitetska sredstva, da se iz neprijateljskog područja izvuče sanitetski materijal i sl. Kad procenjuju zdravstveno stanje neprijateljskih snaga i situaciju na njihovom području, sanitetski snabdevački organi treba da se prvenstveno zainteresuju za higijensko-epidemiološku situaciju.

Pored niza elemenata, koje bi pri proceni vlastitih snaga trebalo razmotriti, neophodno je da se obuhvate: podaci o sanitetskom materijalu koji nedostaje u jedinicama i u rezervi; kako su susedi obezbeđeni sanitetskim materijalom; kakve su mogućnosti da se materijal opravljaja, proizvodi i transportuje; kakve mere zaštite su nužne da bi se ta sredstva očuvala; kako su snabdevene sanitetske snabdevačke ustanove; gde se nalaze sanitetske i sanitetsko-slabdevačke ustanove i u kojoj meri se mogu koristiti vlastite snage i sredstva.

Procenom zemljišta trebalo bi doći do zaključka: kako ono utiče na sanitetsko snabdevanje; kakve su mogućnosti dotura i maskiranja; kakva je situacija u pogledu sanitetskog materijala (u pozadini neprijatelja, na vlastitoj teritoriji, u civilnoj zdravstvenoj službi i sl.).

Procena vremena može da obuhvati: uticaj godišnjeg doba i meteoroloških prilika na snabdevanje SnMS; sa koliko se vremena raspolaze da bi se izvršio zadatak; kada se mogu očekivati prvi sanitetski gubici, i sl. Godišnje doba i meteorološki uslovi odlučujuće utiču na mere koje treba preduzeti da bi se obezbedila potrebna sanitetska sredstva za eventualno utopljanje i za pravilno čuvanje materijala od zamrzavanja ili prevelike topline. Godišnje doba utiče mnogo i na prohodnost putova, od čega zavisi brzina dotura materijala, itd.

Rok gotovosti je takođe veoma važan elemenat od koga zavisi da li će biti moguće da se jedinice — ustanove popune sanitetskim materijalom do norme. Kad nema vremena da se materijal doturi iz sanitetskih skladišta, mogu se koristiti teritorijalne vojne apoteke i to tako da se pre svega na vreme obezbede jedinice — ustanove na pravcu glavnog udara.

Naravno, ovo su samo neki od elemenata koje bi pri proceni situacije bilo korisno, pa čak i neophodno razmotriti. U ovom procesu sigurno bi se u svakoj situaciji pojavili karakteristični elementi, što se ne bi smelo zapostaviti. A najpodesniji metod procene bio bi svakako onaj čija bi primena omogućila da se svi elementi cene povezano, u međusobnoj uslovljenosti i zavisnosti.

Na osnovu borbene situacije i procenjenih podataka sanitetski snabdevački organ može uvek da odredi cilj koji treba postići, mesto, vreme i način grupisanja snaga i sredstava, zadatke koje treba odmah, a koje kasnije izvršiti i vreme koje mu stoji na raspolaganju.

Razrada dokumentacije i predlog za sanitetsko snabdevanje. Navedeni proces omogućava da se za komandu, pri stvaranju osnovne zamisli o borbenom obezbeđenju operacije, blagovremeno pripreme potrebni podaci o snabdevenosti jedinica — ustanova SnMS, kao i o smeštaju i količini sanitetskog materijala u rezervi. Iz podataka se može izvesti proračun za koji obim sanitetskih gubitaka može raspoloživi materijal da bude dovoljan i zaključiti da li je to u sklopu s procenom eventualnih gubitaka i šta treba preduzeti ako se pretpostavlja da materijala neće biti dovoljno. Podaci se izvode iz postojeće evidencije i prema potrebi dalje razrađuju i sređuju u vidu pregleda i proračuna, što služi kao ratna dokumentacija. Evidenciju o popuni jedinica i ustanova do propisane norme snabdevački organi vode redovno, bez obzira na zadatak jedinice.

Smatram da u periodu dok se operacija priprema neće biti nužno da organi sanitetskog snabdevanja izrađuju posebne preglede o popunjenosti jedinica — ustanova do norme sa svim sanitetskim kompletima, kako se to obično radi na ratnim igrama. Kroz trebovanja jedinica i ustanova koje nisu popunjene materijalom do norme, snabdevački organi će uvek imati uvid u stanje, a obavezni su da odmah preduzmu mere da se jedinice popune sanitetskim kompletima do stanja koje im je propisano.

Nesigurni će biti podaci o kompletima koji sadrže potrošni sanitetski materijal za pružanje opšte medicinske i opšte hirurške pomoći jer se taj materijal troši u svakodnevnom radu. Osim toga on predstavlja onaj promenljivi deo nosećih rezervi koje treba neprekidno popunjavati iz sanitetskih skladišta. Zbog toga smatram da organi sanitetskog snabdevanja, u pripremnom periodu operacije, o ovom materijalu treba da vode posebnu brigu i da ga sređe u vidu posebnog pregleda. Ovaj pregled moguće je raditi u proizvoljnoj formi (mogao bi se nazvati: »Pregled SnMS za obezbeđenje sanitetskih gubitaka«¹, a korisno bi poslužio za više namena, kao npr.: da bi se dobio tačan uvid kako su jedinice — ustanove popunjene potrošnim sanitetskim materijalom; zatim koliko se postojećim materijalom u jedinicama može obezbediti ranjenika i bolesnika; da bi se na vreme aviziralo skladišnim organima da iz postojećih rezervi pripreme odgovarajuće komplete sanitetskog materijala i brzo donele odluke da li je potrebno nekoj jedinici poslati sanitetski materijal za popunu do norme ili se u jedinici sa postojećim SnMS može za neko vreme da obavlja sanitetsko zbrinjavanje. U pregledu se može izneti popunjenost u kompletima za pružanje medicinske i opšte hirurške pomoći. Materijal u ovim kompletima je potrošan, a količine su proračunate za zbrinjavanje odgovarajućeg broja ranjenika i bolesnika. Upoređivanjem postojećih kompleta i sanitetskih gubitaka koji se predviđaju lako se može proračunati koliko postojeći kompleti obezbeđuju, odnosno koliko bi još trebalo sanitetskih kompleta da se obezbede svi sanitetski gubici koji se predviđaju u predstojećoj operaciji. Na kraju pregleda bi se obično izneo zaključak iz kojega bi se moglo videti da li je potrebno da se sanitetski materijal hitno šalje za popunu do norme i kojoj jedinici.

Drugi važan dokument koji bi trebalo voditi je pregled rezervi SnMS (tako bi se mogao i nazvati). U njemu se evidentira postojeće stanje rezervi sanitetskog materijala i mesto njihove dislokacije. Rezerve se prikazuju po kompletima, koji predstavljaju određene proračunske norme. Oni se po karakteristikama mogu rasporediti u dve vrste: za popunu trupnih jedinica i za popunu operativnih jedinica. Kad se zna koliko se pojedinih kompleta nalazi u sanitetskim snabdevačkim ustanovama i koliko se svakim od njih obezbeđuje zbrinjavanje ranjenika i bolesnika, može se proračunati koliko postojeći materijal obezbeđuje sanitetskih gubitaka. U ovaj pregled trebalo bi uvoditi samo one sanitetske jedinice — ustanove čiji materijal dolazi praktično u obzir za popunu drugih jedinica i ustanova. U njemu se mogu evidentirati i civilne sanitetske snabdevačke i proizvodne ustanove, ukoliko se sanitetska služba armije može služiti njihovim materijalom. I ovaj pregled moguće je raditi u proizvoljnoj formi.

Kada komanda prikupi sve podatke, iznosi se osnovna zamisao o obezbeđenju operacije. Na osnovu zamisli nadležni organi komande pristupaju izradi predloga, koji komandantu služe pri donošenju odluke o upotrebi snaga i sredstava u predstojećoj operaciji. Načelnik saniteta i sanitetski snabdevački organi daju predloge za sanitetsko zbrinjavanje i snabdevanje u konkretnoj situaciji. Predlog o sanitetskom snabde-

¹ Pod sanitetskim gubicima podrazumevaju se: ranjeni, povređeni i oboleli.

vanju uglavnom sadrži: mogućnosti sanitetskog materijalnog obezbeđenja u predstojećoj operaciji s obzirom na količine SnMS i potrebe koje se predviđaju; način sanitetskog materijalnog obezbeđenja kao i sredstva kojima ga organizovati; način popune i rasporeda ljudstva koje se nalazi u sanitetskim snabdevačkim ustanovama; mere koje treba hitno preduzeti u vezi sa popunom; način materijalnog obezbeđenja za sprovođenje higijensko-epidemioloških mera; na koji način, gde i kojim snagama i sredstvima upravljati SnMS, i sl.

Predlog se može oformiti kroz razne priloge. Za sanitetsko snabdevanje može se izraditi proračun koliko je potrebno SnMS da bi se obezbedili sanitetski gubici u operaciji i šema sanitetskog snabdevanja. Ovi dokumenti, koji mogu imati propisanu formu, bili bi sastavni deo plana sanitetskog obezbeđenja a šema snabdevanja se može pridati i naređenju za sanitetsku službu, uz zapovest za pozadinu.

Proračun potreba u SnMS evidentira potrebe i zalihe sanitetskih sredstava. Kada se u proračun unesu podaci o stanju potreba i zaliha, dobija se jasna slika o mogućnostima sanitetskog materijalnog obezbeđenja predstojeće operacije, procenat popunjenosti sanitetskim materijalom. Za popunu pojedinih delova proračuna mogu da se koriste podaci iz navedenog »pregleda SnMS za obezbeđenje sanitetskih gubitaka«, kao i iz »pregleda rezervi SnMS« u sanitetskim snabdevačkim ustanovama. Potrebe i zalihe sanitetskog materijala bi se iznele u kompletima koji predstavljaju određene proračunske norme istih karakteristika kao što je to izneto u »pregledu rezervi SnMS«. U potrebe se uračunavaju i rezerve koje je neophodno zadržati u pojedinim snabdevačkim ustanovama da bi se njima na vreme mogle popuniti praznine koje nastaju kada se utroši više nego što je predviđeno ili kada nastane prekid u snabdevanju. (Ovim rezervama obično lično raspoloživo načelnik saniteta.)

»Šema sanitetskog snabdevanja« prikazivala bi dinamiku dotura SnMS od sanitetskih snabdevačkih ustanova do potrošača, po etapama. U odgovarajuće delove šeme unosili bi se podaci o načinu, sistemu, rokovima i drugim pitanjima kojima se reguliše snabdevanje. Šema daje pregledan uvid u sistem sanitetskog snabdevanja.

Na osnovu ovih pokazatelja sanitetski snabdevački organi analiziraju situaciju i zaključuju da li postojeći materijal može obezbediti da se zbrine predviđen broj ranjenih, povređenih i bolesnih, odnosno šta treba predložiti načelniku sanitetske službe. Predlog se iznosi usmeno ili pismeno, u zavisnosti od postojeće situacije, raspoloživog vremena i sl.

Dok traje planiranje za zbrinjavanje ranjenika i bolesnika u predstojećoj operaciji, načelnik saniteta, u zavisnosti od potreba i raspoloživog vremena, može da sprovede izviđanje da bi proverio nedovoljno poznate elemente. Izviđanje se može obaviti i nakon što komandant donese odluku, kako bi se zadaci na licu mesta dopunili i precizirali. Izviđanju može, po potrebi, da prisustvuje i rukovodilac sanitetskog snabdevanja. Svakako, posle izviđanja organi sanitetskog snabdevanja treba da su spremni da sprovedu izvesne promene ili dopune u planiranoj organizaciji i sistemu snabdevanja.

Plan sanitetskog obezbeđenja. Da bi se obezbedilo sprovođenje odluke komandanta, a u duhu planiranja operacije, načelnik saniteta izrađuje plan sanitetskog obezbeđenja. Deo plana čini sanitetsko materijalno obezbeđenje, koje obuhvata sledeće elemente:

raspored sanitetskih snabdevačkih ustanova (u ovom delu se registruju nazivi i rejoni dislokacije sanitetskih snabdevačkih ustanova, kao i isturanje pojedinih njihovih delova i načini na koji će se to vršiti); raspored rezervi SnMS — kolike su i gde se nalaze; organizacija sanitetskog materijalnog obezbeđenja jedinica i ustanova (obuhvata: način snabdevanja jedinica i ustanova organskog sastava, pridodatih jedinica i ojačanja potrebnim sanitetskim materijalom, te na koga će se u sanitetskom snabdevanju oslanjati jedinice i ustanove; način popune do norme materijala koji nedostaje i materijala za zbrinjavanje sanitetskih gubitaka; način popune utrošenih rezervi SnMS; vreme, mesto dotura, ko vrši dotur i kojim transportnim sredstvima; koje jedinice — ustanove imaju prioritet u sanitetskom materijalnom obezbeđenju; koje jedinice, kada i sa koliko procenata je potrebno snabdeti preko norme; kako organizovati snabdevanje SnMS iz mesnih izvora, iz proizvodnih preduzeća, iz opšte državnih rezervi, i preduzeća za promet lekova, kupovinom i dr.; zatim, ko treba da izvrši nabavku iz mesnih izvora, gde i kada; ko treba da preuzme nabavljena sredstva i sl.; kako organizovati snabdevanje konzervisanom krvlju; način snabdevanja kritičnim SnMS; upotreba SnMS iz ratnog plena; opravka i evakuacija neispravne sanitetske opreme); organizacija prerade i izrade SnMS (ovde se reguliše proizvodnja, način preuzimanja i dotura izrađenih SnMS u sanitetskim ili drugim vojnim proizvodnim pogonima); kontrola delatnosti (provera: naređenja, popunjenosti jedinica i ustanova SnMS, ispravnosti opreme, pravilnosti čuvanja i održavanja SnMS i sl.; detekcija i dekontaminacija, ako je potrebno); mere u vezi s rukovođenjem (mesto i način trebovanja i odobravanja izdataka sanitetskog materijala, određivanje rezerve sanitetskog materijala itd.); zasebne delatnosti (obuhvataju: osnovne mere borbenog obezbeđenja sanitetskih jedinica i ustanova, organizaciju upravljanja i veze, saobraćajno obezbeđenje, tehničko obezbeđenje, snabdevanje vodom, mere bezbednosti i izveštavanje).

Pošto se usvoji plan sanitetskog obezbeđenja, sanitetski organi izdaju pismena ili usmena naređenja da bi se regulisalo izvršenje određenih zadataka i usmerio rad i postupci jedinica i ustanova. Naređenjima se reguliše: odakle će se obezbediti popuna sanitetskim sredstvima do norme, kako će se popunjavati sredstva koja se utroše, na koga će se u pogledu snabdevanja oslanjati pojedine jedinice i ustanove, način dotura sanitetskog materijala, te koja se sredstva daju za izvršavanje zadataka; njima se regulišu i čisto stručna pitanja (detekcija i dekontaminacija pojedinih SnMS, upotreba novih lekova, korišćenje raznih tabela i normi, i sl.).

U toku operacije korisno je da organi sanitetskog snabdevanja vode radnu kartu u koju unose razne potrebne podatke iz situacije sanitetskog snabdevanja. Karta omogućava da se brzo sagleda stanje i pomaže u rukovođenju. Da bi se lakše i sigurnije znalo kakva je snabdevenost jedinica SnMS i uočavali najvažniji problemi iz područja

sanitetskog snabdevanja, te mogli da pravilno ocene predlozi i zahtevi potčinjenih jedinica i ustanova, vode se evidencioni pregledi i dostavljaju propisani izveštaji.

Da bi se pravilno rukovodilo sanitetskim snabdevanjem i da bi se izradila korisna dokumentacija (pregledi i proračuni) neophodno je da se dobro poznaju mnoge formacijske, taktičke i materijalne postavke kao i zvanične tabele i norme. Navešćemo neke najvažnije elemente koje je neophodno znati jer se njihovom upotrebom dobijaju tačni proračuni koji omogućavaju da se donose brze i pravilne odluke za akciju: koliko jedinicama — ustanovama sleduje SnMS, komplete koji obezbeđuju pružanje opšte medicinske i opšte hirurške pomoći i koliko oni obezbeđuju ranjenika i bolesnika, koliko pojedine norme SnMS obezbeđuju ranjenika i bolesnika, koliki su kapaciteti proizvodnih ustanova u odnosu na obezbeđenje ranjenika i bolesnika dnevno, i sl. Osim toga treba znati i niz tehničkih podataka i normi, kao: da jedan vojnik za zaprašivanje radi dezinfekcije potroši 50 g DDT; da jedan komplet operacionog rublja može obezbediti 6 do 8 operacija; da jedan poljski autoklav može sterilisati odjednom 12 kg operacionog rublja u roku od 2 sata, a ležeći autoklav za isto vreme 30 kg rublja, itd.

Poznavanje ovih i sličnih elemenata omogućuje pravilnu izradu proračuna i pregleda, a time i brže donošenje odluke.

Razumljivo je da se izneti sadržaj rada organa sanitetskog snabdevanja u operaciji ne može shvatiti kao jedino mogućan i da navedene mere nisu jedine koje treba preduzeti. Borbena situacija biće veoma raznolika, te će se procena i planiranje zadataka često znatno razlikovati od navedene, kako po formi tako i po sadržini. Nekada će biti nužno da se još u toku planiranja zadataka otpočne i s praktičnim rešavanjem pojedinih pitanja, a nekad i da se odstupi od usvojenih principa, itd. U takvim situacijama organi sanitetskog snabdevanja — u duhu primljenog zadatka — deštvoće po slobodnoj inicijativi. Razmatranje i predlozi koji su dati imaju za cilj da ukažu samo na neka mogućna rešenja, a sigurno je da ima i drugih.

Očigledno je da će u uslovima eventualnog nuklearnog rata sanitetsko obezbeđenje imati veoma značajan zadatak, pa se s tim u vezi povećava i značaj snabdevanja sanitetskim sredstvima. Rad na sanitetskom materijalnom obezbeđenju jedinica i ustanova u pripremnom periodu predstavlja važan posao jer od pravilnih i temeljito izvršenih pripremnih radova i preduzetih mera mnogo zavisi obezbeđenje konkretnih zadataka sanitetske službe u toku operacije.

Pukovnik

mr ph. Aleksandar KATALINIĆ